

DOI 10.36074/logos-18.08.2023.05

ВETERАНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЗАЙНЯТІСТЬ ЯК ДРАЙВЕРИ ПОВОЄННОГО РЕЗІЛЬЄНТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАД

Ляшенко Вячеслав Іванович

Доктор економічних наук, професор, завідувач відділу

Іванов Сергій Володимирович

Член-кореспондент НАН України,
доктор економічних наук

Підоричева Ірина Юріївна

Доктор економічних наук, завідувач сектору
Інститут економіки промисловості НАН України, м.Київ

УКРАЇНА

Станом на лютий 2022 в Україні було 770 тис. людей, які мали статус учасника бойових дій. Після повномасштабного російського вторгнення ця цифра буде в рази більшою. За прогнозами кількість ветеранів разом із членами їхніх родин сягне 5 млн осіб [1]. Така велика кількість людей, які пройшли війну, сильно вплине на повоєнний ринок праці. Вдома українські ветерани шукатимуть адекватного заробітку, кар'єрного розвитку. Це люди працездатного віку, українці та українки із почуттям гідності, провідники таких важливих цінностей як воля і відповідальність. Пільг і дотацій їм буде замало, тому головне завдання держави, бізнесу і суспільства полягатиме у створенні ефективних механізмів адаптації ветеранів до цивільного життя, відновлення їх потенціалу для відбудови України на економічному фронті. Чому Україні варто придивитись до американської та інших іноземних систем підтримки ветеранів, в яких сферах військовий досвід матиме найвищу цінність та з якими викликами доведеться зіштовхнутись українському бізнесу? Кандидатам, які пройшли військовий вишкіл або ж були учасниками бойових дій, під силу стати рушійною силою позитивних змін.

«77,5% ветеранів та ветеранок вважають, що найбільшою проблемою після демобілізації буде відсутність роботи. Про це свідчать результати опитування *Потреби ветерана*, проведеного Українським ветеранським фондом (УВФ) Мінветеранів ще у лютому 2023 року. Щодо більш конкретних цифр, то 63,6% ветеранів заявили в опитуванні УВФ, що хотіли б вести власну справу, ще 15,1% планують бути найманими працівниками. Ще 15,1% не визначились з подальшими кроками. Чи є побоювання захисників і захисниць безпідставними? УВФ, спільно з LobbyX та Work.ua проводить ряд комплексних досліджень щодо працевлаштування ветеранів, їхніх настроїв, а також як готуються роботодавці до повернення захисників та захисниць на робочі місця. Незабаром будемо готові поділитися результатами аналітики, а зараз робимо короткий екскурс по тих дослідженнях, які вже є. 80% ветеранів і ветеранок не вказували інформацію про свій військовий досвід у резюме у 2019 році. Такими виявилися результати дослідження *Життя після конфлікту*. На фокус-групах, які проводили в березні 2023 року, ми запитували ветеранів,

чи розповідали вони при працевлаштуванні про свій статус. Багато бійців вважали, що ця інформація могла ставати на заваді при працевлаштуванні. Часом люди не хотіли привертати зайву увагу майбутніх колег та отримувати жалість. Проте після повномасштабного вторгнення статус ветерана в суспільстві зростає й зараз більше бійців та бійчинь готові говорити про свій військовий досвід при працевлаштуванні» [2].

Зараз перебудовуються ветеранські політики, враховуючи нову матрицю потреб бійців сил оборони. Дразливими залишаються безліч питань, проте потрібно розуміти, що наразі немає ресурсу покрити програми, які були напрацьовані до повномасштабного вторгнення. За прогнозами, по завершенню війни буде близько 5 мільйонів ветеранів та їхніх родин. Знекровлена повоєнна економіка України потребуватиме шокової терапії, яка її зможе оживити. Аналіз найкращих практик застосування ветеранських політик в світі показує, як можна ефективно використати потенціал захисників і захисниць, котрі повертаються з фронту додому. Але сліпо імплементувати чужий успіх — неможливо. В ідеалі з часом в Україні будуть реалізовані ветеранські політики рівня США, де станом на сьогодні близько 19 мільйонів ветеранів, але держава справляється з наданням та забезпеченням усіх гарантованих послуг. Одна з головних опор економіки Сполучених Штатів — ветеранський бізнес. Зараз там функціонує 2,5 млн ветеранських підприємств. Їхній загальний дохід становить \$1,14 трлн, що становить 4,89% від ВВП країни. Для порівняння, у держбюджеті України 2023 року на сектор безпеки і оборони закладено 1,14 трлн гривень, що становить 18% ВВП країни. Сполученим Штатам вдалося перетворити ветеранський бізнес на потужний актив [3]. Надання ветеранському бізнесу розширених можливостей — нормальна світова практика. Наприклад, у Хорватії зараз 500 тисяч ветеранів, тобто це кожен десятий громадянин. Станом на 23 лютого 2022 року в Україні було близько 450 тисяч ветеранів. Прогнозується, що після перемоги над російським агресором кількість ветеранів в Україні перевищить 2 мільйони. А за даними Мінекономіки 10% зможуть стати підприємцями та працевлаштувати інших ветеранів. Загальна тенденція така, що роботодавці усвідомлюють: ринок праці зміниться докорінно. Це відбудеться не лише через повернення людей з бойовим досвідом, а просто цивільні, яким доведеться взаємодіяти на робочих місцях з ветеранами та ветеранками — змінюватимуться, потребуватимуть підтримки, додаткового навчання та дороговказів щодо екологічного спілкування на робочому місці. Головне завдання держави, бізнесу і суспільства полягатиме у створенні ефективних механізмів адаптації ветеранів до цивільного життя, відновлення їх потенціалу для відбудови України на економічному фронті. Повоєнний стан громад буде переважно дотаційним. Ровиток підприємництва покликаний сприяти переведенню їх до самоокупного стану з метою виконання національних соціальних стандартів, а в подальшому і до стану сталого розвитку для спроможності забезпечення соціальних стандартів країн ЄС.

Для України наступними кроками у децентралізаційних перетвореннях повинно стати розширення функціоналу місцевого самоврядування щодо переходу до самоокупного стану, що дозволяє забезпечити виконання національних соціальних стандартів та, у перспективі, вихід на рівень сталого розвитку із критеріальними показниками – рівнем бюджету на одного мешканця громади та доведенням цих показників до рівнів європейських соціальних стандартів (Рис. 1).

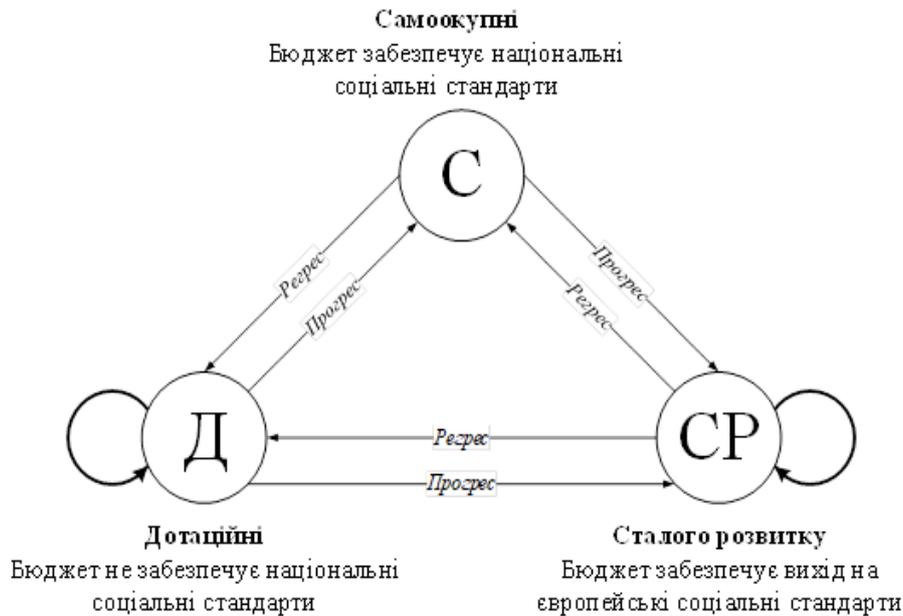

Рис. 1. Моделі динаміки розвитку просторових утворень на прикладі територіальних громад
Джерело: складено авторами

При цьому критеріями досягнення можуть бути показники бюджету громади на душу населення та орієнтирами – аналогічні показники для територіальних рівнів адміністративної децентралізації у Польщі. Актуальний стан економічного розвитку вимагає новий етап децентралізації, характерними ознаками якого повинні бути: нові фіскальні механізми адміністрування місцевих податків; надання місцевому самоврядуванню додаткових повноважень, які дозволять йому покращувати фінансове становище громад до самоокупного рівня та, у перспективі, до сталого розвитку (доведення їх до європейських соціальних стандартів); регуляторні новації для джерел розвитку місцевого, субрегіонального та регіонального рівня; заходи низки адміністративна-бюджетна-енергетична децентралізація; регуляторне стимулюванні сталого розвитку просторових утворень усіх рівнів тощо.

Експорт також може бути панацеєю для розвантаження знекровленого ринку споживачів України, коли велика кількість компаній конкурує, проте отримати прибутки не вдається нікому. Ветеранському бізнесу можна надати спеціальні квоти й дозволи, які спростять торгівлю за кордоном. Наприклад, можна надавати 20% квот при експорті продукції ветеранським бізнесам. До прикладу, в США є VetsGoGlobal, яка спрямована на освіту та інформування ветеранських компаній щодо експорту та можливостей ведення міжнародного бізнесу. Мережа цієї агенції діє по всій території США, а також у посольствах і консульствах в понад 70 країнах. Для України схожий шлях може надати перевагу.

Окрім того, принципи «Build Back Better» (BBB - відбудувати краще, ніж було) та «Liveable city» (міста привабливі для життя), - мають стати одними із керівних принципів відновлення країни та громад.

Тези підготовлено в рамках виконання науково-дослідного проекту НАН України «Механізми структурної трансформації підприємницького сектору України на засадах резильєнтного розвитку економіки» (№ держреєстрації 0123U100206).

Список використаних джерел:

- [1] Лієгіс В. Ветерани на післявоєнному ринку праці: Як підготуватись бізнесу?// <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ukrajinski-veterani-yak-voni-zminyay-pislyavoyennyi-rinok-praci-dumka-eksperta-50301008.html>
 - [2] Калмикова Н. Чи знайдуть ветерани своє місце на ринку праці?// <https://nv.ua/ukr/opinion/rinok-praci-yak-budut-pracyuvati-veterani-novini-ukrajini-50339869.html>
 - [3] Руслана Величко-Трифонюк Р. Перша заступниця виконавчої директорки Українського ветеранського фонду. Чому ветеранський бізнес необхідно виділити в окрему політику?// <https://nv.ua/ukr/opinion/biznes-veteraniv-shcho-treba-zrobiti-v-ukrajini-novini-ukrajini-50344738.html>
-